

Alfabetització digital: reptes educatius per integrar els adults en el maneig de les TIC

Catalina Julve

RESUM

En aquest capítol es presenta una síntesi del Treball de Fi de Grau (TFG) en Ciències de la Informació i Comunicació realitzat a través de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) «Alfabetització digital: reptes educatius per integrar els adults en el maneig de les TIC» el curs 2018-2019. Aquest estudi ha estat dirigit per Ruth Pagès Parra, tutoritzat per Adrián Caraballo González i realitzat amb la col·laboració de Radio ECCA. Per a la seva elaboració, es prengué una mostra d'un grup d'adults d'entre 30 i 45 anys que van ser formats en un sistema d'aprenentatge basat en videoconferència per facilitar l'assimilació de la formació en línia. Dels resultats s'extreuen evidències d'utilitat per planificar activitats d'alfabetització digital.

RESUMEN

En este capítulo se presenta una síntesis del Trabajo de Fin de Grado (TFG) en Ciencias de la Información y Comunicación realizado a través de la Universidad Abierta de Cataluña (UOC) «Alfabetización digital: retos educativos para integrar los adultos en el manejo de las TIC», durante el curso 2018-2019. Este estudio ha sido dirigido por Ruth Pagès Parra, tutorizado por Adrián Caraballo González y realizado con la colaboración de Radio ECCA. Para su elaboración, se tomó una muestra de adultos de entre 30 y 45 años de edad que fueron formados en un sistema de aprendizaje basado en videoconferencia para facilitar la asimilación de la formación en línea. De los resultados se extraen evidencias de utilidad para planificar actividades de alfabetización digital.

I. INTRODUCCIÓ

La realidad no es fija ni estable, es una construcción social realizada por los participantes y condicionada por el contexto social, económico, histórico y personal donde aparece.

Pérez Gómez (1999)

Aquest treball se centra a comprendre l'actualitat formativa destinada als adults, coneixent de prop el sector en l'àmbit de la comunitat canària, i a oferir una àmplia visió del desenvolupament dels models d'alfabetització digital que empreses formatives de diferents àmbits duen a terme per potenciar-la.

Ens trobem immersos en la societat del coneixement en què la informació i la comunicació ocupen un lloc fonamental; el sector dels serveis proporciona la major part dels llocs de treball, les fronteres entre països no existeixen —en termes comunicatius— i el valor de l'element presencial cada vegada més es posa en dubte en molts processos formatius (Ordóñez Jiménez, González López i Ballesteros Moscosio, 2013).

El món de les persones que accedeixen a l'educació d'adults és cada vegada més exigent quant a formació que desitgen rebre i com la volen rebre. Les persones adultes requereixen una educació que aspiri a obrir nous horitzons, a eliminar les desigualtats. Arribats a aquest punt, hem de convenir que, perquè les TIC desenvolupin el seu potencial de transformació, han d'integrar-se a l'aula i

convertir-se en un instrument de coneixement que potencia la recerca i la innovació. Perquè l'ús de les TIC en l'ensenyament d'adults sigui una realitat, és necessària la implicació institucional, el convenciment i la planificació de l'equip responsable dels processos formatius, l'acceptació i la formació del professorat adequada a les necessitats i característiques (Ordóñez Jiménez, González López i Ballesteros Moscosio, 2013).

Fer un Treball de Fi de Grau participatiu amb una entitat formadora com Radio ECCA té moltes bondats, perquè aporta una cosa tan important com és transferir el coneixement a la societat. Què ens aporta participar-hi? Ens aporta valorar un moment clau de la formació. D'altra banda, ens ofereix un contacte amb la realitat professional, una participació-aportació en projectes concrets, l'aplicació de competències de cerca empírica i altres fites importants, com l'ampliació i el reforçament dels llaços de col·laboració entre la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i el món empresarial i social.

2. INTERÈS I RELLEVÀNCIA DEL TEMA ELEGIT

Y si modernizamos la democracia para que todos puedan votar en internet y personalizamos la educación para que todos puedan aprender?

M. Zuckerberg (octubre, 2017) Discurs a la cerimònia de graduació de Harvard

En aquell moment, d'alguna manera, el creador de Facebook, Mark Zuckerberg, probablement ja pensava en la importància d'aplicar mètodes personals d'educació perquè tots els col·lectius socials aconseguissin un dels béns més preuats de la humanitat: el saber. I és evident que ara com ara, en una societat digitalitzada, cada vegada són majors els reptes de formació relacionats amb assumptes digitals que viuen el seu particular apogeu, sobretot per la creixent demanda, per part de les empreses, de perfils capaços de liderar la seva adaptació als entorns en línia.

Amb sis dècades de trajectòria, les escoles de formació incorporen, cada vegada més, cursos destinats a aconseguir la millora personal i professional de l'alumne mitjançant l'aprenentatge de coneixements i habilitats orientats a la millora en el lloc de treball. Per a aquestes empreses, el negoci del reciclatge formatiu dels adults és cada vegada més interessant, atès que l'entorn econòmic és més complex i els adults tendeixen a treballar en oficis de curta durada laboral. Els cursos d'iniciació a la informàtica i alfabetització digital estan creats per formar en el progrés, la qualificació professional i la trajectòria laboral de les persones adultes. Són molts els adults més grans de 40 anys que veuen com queden ressagats en el progrés laboral i que les noves generacions de graduats recents s'obren pas en el mercat, cosa que amenaça els seus llocs de treball. Ja res és avui etern i els adults veuen amb escepticisme i por la seva estabilitat laboral.

L'alfabetització digital representa una seriosa amenaça laboral per als qui no es pugin al carro. Però no solament en termes laborals, sinó també pel que fa a integració social. D'aquí la rellevància i l'interès del tema triat.

És per això que aquest treball busca definir quines són les estratègies de formació en matèria de maneig de les tecnologies digitals per als adults, concretant objectius i programes de continguts

que puguin llançar resultats tangibles per a la societat. És clar que les accions dependran de les metes que s'hagin marcat les entitats formadores. Nosaltres ens centrarem en Radio ECCA, una entitat formadora, entre d'altres activitats, que realitza accions amb i per a la societat de manera altruista.

3. CONTEXT EN QUÈ ES DESENVOLUPA EL TREBALL

La present proposta és un programa formatiu per al desenvolupament de competències digitals. Pretén donar protagonisme a l'aprenentatge de les persones adultes, situar a aquest col·lectiu en el centre dels processos d'alfabetització digital i donar-los l'oportunitat de participar activament en la societat del coneixement. Per a això és necessari dotar les persones grans amb les competències digitals necessàries (Ordóñez Jiménez, González López i Ballesteros Moscosio, 2013).

Caracterització dels destinataris

D'acord amb la proposta plantejada a *Alfabetización digital desde la práctica: Una propuesta innovadora para el desarrollo de competencias digitales en adultos*, d'Ordóñez Jiménez, González López i Ballesteros Moscosio, aquest programa se centra específicament en un col·lectiu caracteritzat per un escàs nivell de coneixement digital. La caracterització del col·lectiu destinatari al qual es pretén atendre és la següent:

- *Cronològicament*: subjectes entre els trenta-cinc i els setanta-cinc anys.
- *Sociològicament*: es considera destinatària aquella persona integrada en el medi social, que ocupa un lloc i en plena possessió dels seus drets, llibertats i responsabilitats.
- *Psicològicament*: té com a destinatari l'adult amb plena maduresa de personalitat, persona responsable amb plena capacitat de judici, serietat davant el programa i domini de si mateix.

Aquestes noves formes d'ensenyament-aprenentatge han d'evitar sempre els comportaments d'aprenentatge fixats autoritàriament i, en canvi, fomentar processos d'aprenentatge i educació organitzats de manera autònoma per a un correcte desenvolupament del programa formatiu. La intervenció desenvolupada per aquest programa formatiu té un caràcter eminentment social. Estem en un context en què l'evolució dels mitjans i el coneixement ocorren a gran velocitat.

A més de ser espectadors es pretén que els participants siguin els protagonistes del programa, de manera que no quedin exclosos per no ser posseïdors dels coneixements i estratègies necessaris per adaptar-se als recursos tecnològics. En l'escenari actual, els adults que en general no han rebut formació en competències digitals han d'ajustar-se a aquest permanent canvi i han de prendre decisions per poder mantenir un nivell de vida més o menys adequat. Aquest programa considera el coneixement digital com un factor determinant per al desenvolupament de la innovació i de l'adaptació social, a més d'oferir una oportunitat de desenvolupament i comunicació per a aquest col·lectiu que sembla oblidat per la societat de la informació.

4. OBJECTIUS GENERALS

Aquest treball parteix del plantejament dels objectius següents:

- Analitzar els departaments i/o programes de formació d'adults en alfabetització digital, maneig de les TIC o eines digitals d'índole privada o pública.
- Analitzar l'evolució de la formació en alfabetització digital dels adults; conèixer les barreres amb les quals es troben en el seu procés d'adaptació.
- Examinar la importància de la creació de cursos de formació per a l'alfabetització digital: la formació de grups i l'intercanvi d'experiències que aquest procés propicia.

A més:

- Estudiar els nous perfils de candidats a inscriure's en les formacions.
- Examinar les dades relatives a les empreses que imparteixen formació d'aquestes característiques, quina és la seva estratègia de continguts i com funcionen.

5. INTRODUCCIÓ AL MARC TEÒRIC

Amb el sorgiment de les TIC va aparèixer un xoc de cultures i identitats que s'ha manifestat principalment en l'àmbit educatiu, però també en el social. En aquesta societat de la informació i del coneixement, no tots els ciutadans s'estan adaptant de la mateixa manera a les possibilitats que ens ofereix aquest marc digital. Mentre uns han hagut d'aprendre a treballar amb aquestes noves eines, els denominats immigrants digitals, d'altres no entenen la vida sense l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) perquè han crescut amb elles. Són els nadius digitals (Prensky, 2001).

En aquestes TIC, els joves veuen no solament una eina per a l'oci, sinó que, a més, esperen que el seu domini els permeti llaurar-se el seu futur professional. Per als adults de diferents franges d'edat, als quals la convergència digital els ha agafat amb el peu canviat, l'arribada a la societat digital els resulta sobtada. El que ha passat, en realitat, és que els eixos transformats des de començaments del segle XX per la televisió, el temps i l'espai, van canviar vertiginosament gràcies a la creació d'internet). La velocitat que aporta internet a la informació i al coneixement, i alhora a les formes socials, ha pres unes dimensions insòlites.

¿Cómo denominar ahora a los que por edad no han vivido tan intensamente ese aluvión, pero, obligados por la necesidad de estar al día, han tenido que formarse con toda celeridad en ello? Abogo por "Inmigrantes Digitales" (Prensky, 2001).

6. METODOLOGIA DE TREBALL

Al llarg del treball busco endinsar-me en la temàtica de manera progressiva, a fi de poder finalitzar amb una sèrie de conclusions personals com a compendi dels resultats obtinguts. Per això faré el meu treball a partir de la «recerca-acció participativa».

Aquest sistema de recerca suposa la simultaneïtat del procés de conèixer i d'intervenir; i implica la participació de la mateixa gent involucrada en el programa d'estudi i d'acció (Ander-Egg, 2003). Per tant, es tracta d'un procediment que comporta una certa reflexió crítica sobre l'estudi de la realitat i la transformació social que se'n pot derivar; la implementació de la qual es farà de forma sistemàtica i controlant aquells factors que puguin alterar els resultats.

Atès que aquest sistema està basat en la participació, aquest enfocament suposa una interacció constructiva entre les persones que es dediquen a la recerca (jo com a investigadora, però també els docents de Radio ECCA, amb els quals treballarem) i les persones involucrades com a participants en l'estudi (els alumnes i exalumnes).

Per tant, es tracta d'un enfocament metodològic adequat per entendre la realitat social des d'una perspectiva local, implicar la gent en processos comunitaris per mitjà de la reflexió i l'aprenentatge social, i definir de manera informada estratègies de millora (Alguacil et al., 2006).

7. TEORIES I MÈTODES D'INVESTIGACIÓ: TÈCNICA DIALÈCTICA

S'optà per fer ús de la tècnica de recerca de tipus qualitatiu. Es realitzaren entrevistes i enquestes, i s'analitzaren a partir del mètode dialèctic, que permet analitzar fets socials que provoquen una acció/reflexió a la societat. Per aquest motiu ens sembla un mètode encertat per partir d'una hipòtesi de desigualtats socials quant a coneixement i maneig de les TIC a fi d'impulsar el procés de transformació i la consecució de majors quotes d'igualtat i oportunitat a través de programes formatius. D'una banda, s'entrevistaren, via telefònica, alumnes amb estudis en curs. De l'altra, es lliuraren enquestes en línia a través de Google Forms a alumnes que havien realitzat cursos de formació en competències digitals.

Primera fase: autodiagnosi

En la primera fase de recerca d'informació per a la base teòrica basada en el coneixement de l'entorn, s'ha iniciat un procés de recollida de dades estadístiques, socials, informes i dades sobre cursos impartits per Radio ECCA en matèria de formació de les TIC. L'entitat formadora ha lliurat documentació sobre llistes de cursos impartits i elaborarà una llista de nombre de matriculats en TIC en els dos últims anys. També ha ofert una llista de cursos en l'àmbit espanyol amb taxa d'èxit, cosa que permetrà a la investigadora prendre consciència i percepció dels continguts que millor associa l'alumne al seu grau d'inclusió social pel que afecta a l'alfabetització digital.

Així mateix, l'autora del TFG ha elaborat una enquesta dirigida a tres segments d'alumnes de Radio ECCA, que ha estat extreta d'una metodologia elaborada per Aida Cerdà Candia per al treball

amb què optava al grau de Magisteri en Educació amb menció en Informàtica Educativa. Donada la naturalesa de la recerca, completament nova, perquè és participativa, s'ha treballat amb un disseny una mica experimental, malgrat que els qüestionaris dirigits als alumnes són bastant convencionals.

Diem que és experimental perquè la mostra seleccionada inicialment havia de correspondre a alumnes grans, homes i dones, pertanyents a classes de formacions fora del circuit de la formació reglamentada. No obstant això, en la fase d'autodiagnosi i de recollida d'informació, vàrem tenir una primera videoconferència amb Adrián Caraballo González, professor i responsable a Ràdio ECCA de disseny, desenvolupament curricular i elaboració de continguts i de programes d'aprenentatge en línia (*e-learning*). També realitzarem una videoconferència amb Ricardo Rodríguez, formador i orientador de Radio ECCA, el qual orienta els alumnes sobre el futur formatiu que volen emprendre. Alhora, imparteix classes en línia.

L'aportació i la descripció de tots dos docents sobre els àmbits als quals fan arribar la formació en les TIC ens han fet desviar de les labors habituals de treball, ja que els participants estan segmentats en tres grups: alumnes adults d'educació bàsica, alumnes adults de primer i segon de batxillerat i públic adult en general.

A partir d'aquestes videoconferències i de la primera presa de contacte per al TFG participatiu, s'inicia la posada en marxa de la comissió de seguiment.

Comissió de seguiment

La idea inicial i preconcebuda de la comissió de seguiment d'aquest TFG actiu-participatiu era la de reunir en una videoconferència tots els actors implicats en el procés de confecció del treball: docents, direcció de Radio ECCA, alumnes i exalumnes i la investigadora. Les circumstàncies obligaren a reorganitzar la comissió inicialment prevista. Malgrat que va ser diferent, no ha perdut en absolut l'essència inicial: posar en comú el coneixement de totes les parts amb l'objectiu d'analitzar els departaments i els programes de formació d'adults en el maneig de les TIC des de la gestació d'una idea o projecte emergent fins a la consecució del projecte d'alfabetització digital que s'implementarà a les aules de Radio ECCA.

La investigadora lliurà un model d'enquesta d'alfabetització digital elaborat a Google Forms i que s'envià per correu a tots els clients que han fet la formació en TIC a Radio ECCA. Aquests qüestionaris, pel seu contingut, tenien un objectiu: establir la percepció que els adults grans enquestats tenien respecte de l'alfabetització digital com a possibilitat d'inclusió social. Constava de 33 afirmacions. Aquest instrument es va adequar i diagramar d'acord amb les característiques de la mostra, presentant en el seu format, lletra gran, llegible i clara, i extensió mesurada, per evitar els efectes de la fatiga sobre la qualitat de les respostes. Es van considerar, a més, problemes de visió, audició, cansament. Els grups van ser equiparables entre si, en nivell d'estudis, edats i sexe variable.

Finalment, es va realitzar la transliteració i l'anàlisi dels resultats de les enquestes i posteriorment es van analitzar les dades.

Videoconferències amb Ricardo Rodríguez i Adrià Caraballo, professors de Radio ECCA. Elaboració pròpia.

El formador Ricardo Rodríguez ens indicà que els alumnes de Gran Canària, lloc on imparteix la formació, són persones amb un perfil sociològic i educatiu baix. En els cursos d'educació bàsica predomina un perfil d'alumnat femení més gran de 45 anys, tot i que amb un volum d'homes a l'alça amb el pas dels cursos acadèmics. El que sí ha cridat l'atenció dels docents i de la investigadora és el fet que de cada vegada hi ha més adults joves d'edats compreses entre els 20 i 30 anys que s'interessen per la formació, i s'ha comprovat que són perfils de joves que han sortit del circuit formatiu convencional.

Aquest fet ens mostra una radiografia de la realitat educativa a Gran Canària, on el perfil social de l'estudiant de Radio ECCA que acudeix a matricular-se a secundària, batxillerat, idiomes i alfabetització digital és, cada vegada, més baix. Adults joves nascuts a partir de 1985 que havien abandonat els estudis reglamentaris de l'ESO i el batxillerat. Es constata igualment que en el territori de Gran Canària i especialment en poblacions perifèriques de Las Palmas, on la línia ADSL sols arriba a les llars, existeix un grau de motivació baix entre la societat per assolir fites com, per exemple, cursar estudis superiors i universitaris.

Cada vegada són més els adults que abandonen el batxillerat i l'accés a la Universitat per optar per la formació professional per la falta de feina. Amb aquest precedent, Radio ECCA té un nombre elevat d'alumnes que sol·liciten ofertes formatives que els puguin obrir les portes del futur laboral més immediat.

Finalment, cal esmentar que Radio ECCA ofereix cada any cursos (batxillerat) en línia al cent per cent i que és aquí on troba dificultats perquè l'alumnat respongui amb èxit a aquest nou sistema d'aprenentatge. Són alumnes amb escàs poder adquisitiu. Alguns no tenen ordinador a casa, però estan altament ensinistrats en el maneig del terminal mòbil.

La realitat és que no tenen interès a treballar amb un teclat i un monitor, perquè els terminals telefònics satisfan les seves necessitats més primàries. Així, quan han de fer un esforç afegit per treballar en una plataforma digital, presenten dificultats serioses. Malgrat això, Radio ECCA ha impulsat cursos amb pissarres digitals, com el Big Blue Botton, consistents en formacions tutorialis amb xat incorporat perquè els alumnes associïn el xat del terminal mòbil a la formació.

Amb tot el que ja hem dit ens podem fer una idea del grau d'alfabetització digital existent i que a Gran Canària hi ha tot un món per desenvolupar relatiu a la formació digital dels adults.

Per tant, queden respostes així les preguntes formulades a l'orientador Ricardo Rodríguez en el sentit que:

- els perfils socials dels alumnes que acudeixen a cursos de formació en TIC són cada vegada més baixos, la qual cosa dificulta el seu aprenentatge en plataformes en línia;
- els continguts que es demanen amb més interès en la formació TIC són els relacionats amb formacions que els obren les portes del mercat laboral (Excel, Word, informàtica, etc.), i
- Radio ECCA pensa que l'alt grau d'immigració digital existent entre els alumnes reclama un projecte formatiu que contempli alguna formació específica en el maneig i les habilitats en les plataformes en línia.

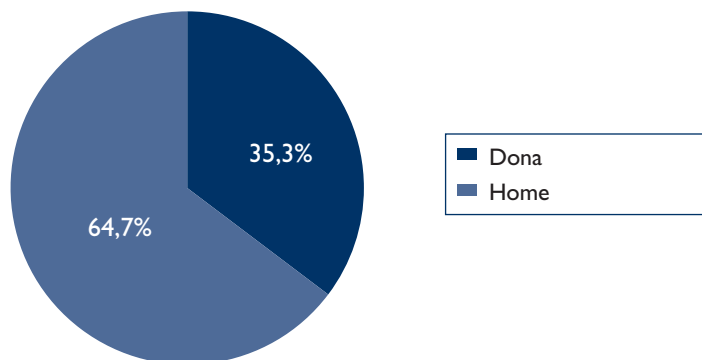
Aquesta última raó va donar motiu tant als formadors com a la investigadora a impulsar una iniciativa d'alfabetització digital per a alumnes que presentin rebuig i inseguretat a l'hora de connectar-se a una plataforma digital i a cursar estudis en línia.

8. RESULTATS DE L'ENQUESTA SOBRE NIVELLS D'ALFABETITZACIÓ DIGITAL

Anàlisi quantitativa

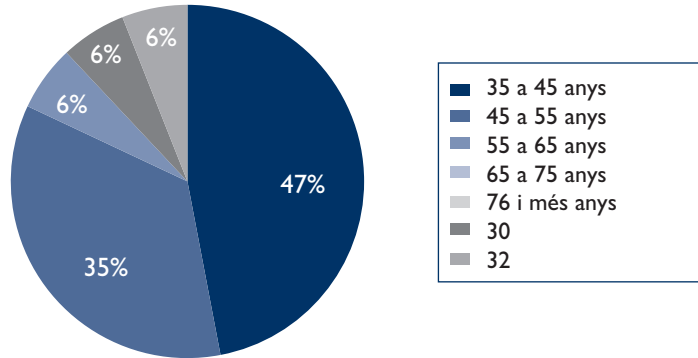
Tal com es descriu en l'apartat Primera fase: autodiagnosi, es lliurà un model d'enquesta per a adults, destinada a conèixer els nivells d'alfabetització digital.

GRÀFIC I: GÈNERE

Gràfic I. La mostra d'estudi va estar formada per adults de la regió de Las Palmas de Gran Canaria. Als cursos de Radio ECCA predomina la presència d'homes, 64,7% d'homes.

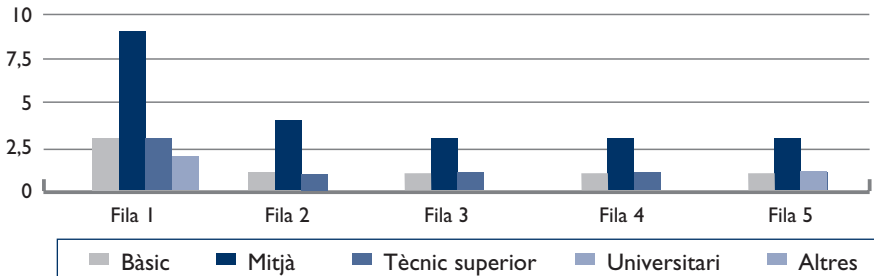
GRÀFIC 2: EDAT

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 2. En el moment de l'estudi, més de la meitat dels participants tenia entre 35 i 45 anys, i el 26,7%, entre 45 i 55 anys. Tot i que també hi havia participants d'entre 55 i 75 anys i de més de 76 anys, és evident que, a mesura que avança l'edat, la participació en aquestes activitats es dificulta més, ateses les condicions d'envelliment i de deteriorament físic, cognitiu i social vinculat a l'edat i/o a la discapacitat.

GRÀFIC 3: NIVELL D'ESTUDIS

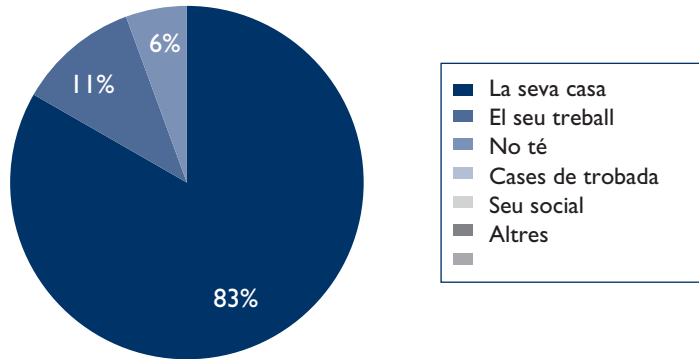

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 3. Quant al nivell d'estudis dels enquestats, podem establir que els enquestats que han respost aquesta pregunta són majoritàriament estudiants de nivell mitjà (amb ESO, cicles formatius i batxillerat en curs).

Gràfic 4. Quant a l'accés a recursos informàtics, el 94,4% dels alumnes disposa d'ordinador propi, i un petit percentatge solament en té al lloc de treball. Aquest percentatge es repeteix en l'accés a internet. Gairebé el 90% té internet a casa, i la resta la usa a la feina. Els enquestats, en més del 90% dels casos, tenen un ordinador a casa i accés a internet.

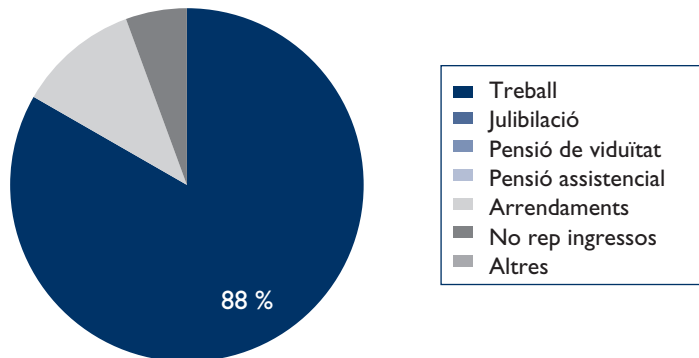
GRÀFIC 4: VOSTÈ TÉ ACCÉS A INTERNET

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 5. El gràfic ens permet interpretar que el 88,2% dels enquestats són alumnes que es troben en edat laboral i immersos en el mercat de treball. Elaboració pròpia.

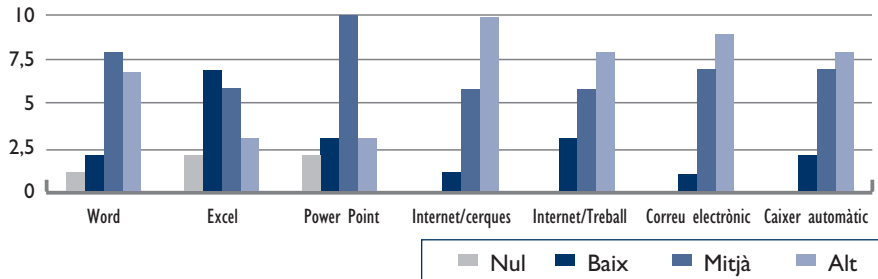
GRÀFIC 5: ACTUALMENT VOSTÈ REP INGRESSOS PER

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 6. Quant als nivells d'aprenentatge d'aquests alumnes, els resultats indiquen que la majoria té facilitat per navegar per internet, fa cerques a casa i al treball, utilitza el correu electrònic i fa ús de caixers automàtics. No obstant això, els nivells baixen notablement quan s'analitza el coneixement d'eines com PowerPoint i Excel. No tant de l'eina Word, ja que 7 de cada 10 enquestats reconeixen que la usen amb facilitat.

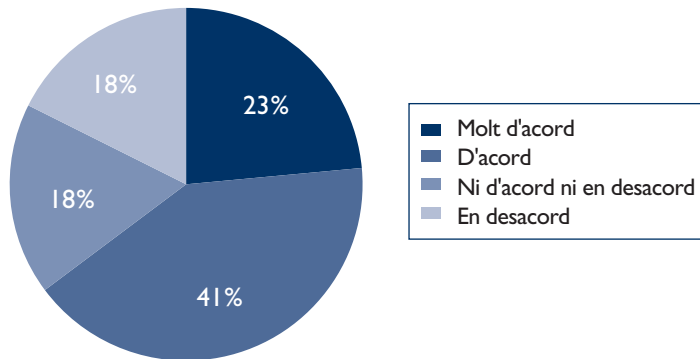
GRÀFIC 6: CONEIXEMENT EN ELS SEGÜENTS RECURSOS INFORMÀTICS

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 7. Aquest gràfic mostra la confirmació de la hipòtesi de partida: més de la meitat dels enquestats veuen la relació entre l'alfabetització i la inclusió o relació social. De la mateixa manera, més de la meitat estan en desacord que els cursos d'alfabetització els continuïn mantenint marginats socialment.

GRÀFIC 7: SENSE CURSOS D'ALFABETITZACIÓ DIGITAL, IGUAL EM SENTO INTEGRAT SOCIALMENT

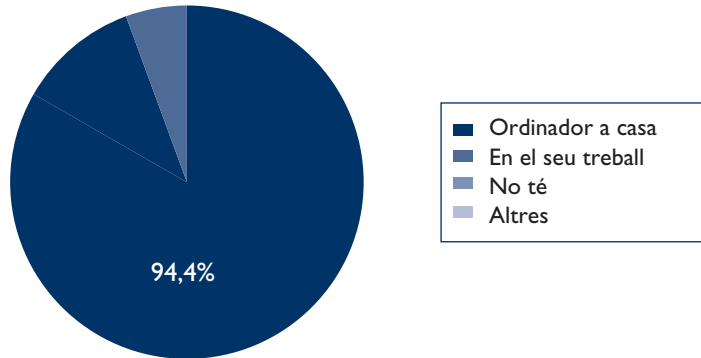

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 8. El 94,9% dels enquestats poden accedir a continguts de la xarxa o a l'ordinador des de casa, ja que tenen un aparell en propietat.

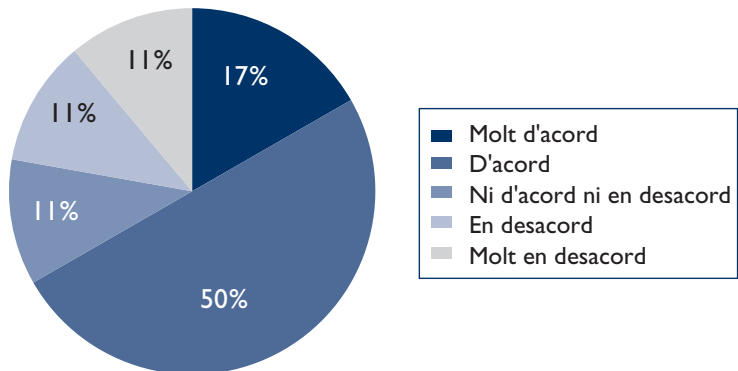
Gràfic 9. La meitat de la població enquestada està d'acord en el fet que tenir accés als recursos informàtics els ha permès accedir al mercat de treball.

GRÀFIC 8: VOSTÈ TÉ

Font: Elaboració pròpia.

GRÀFIC 9: APRENDRE A USAR RECURSOS INFORMÀTICS M'HA PERMÉS TREBALLAR

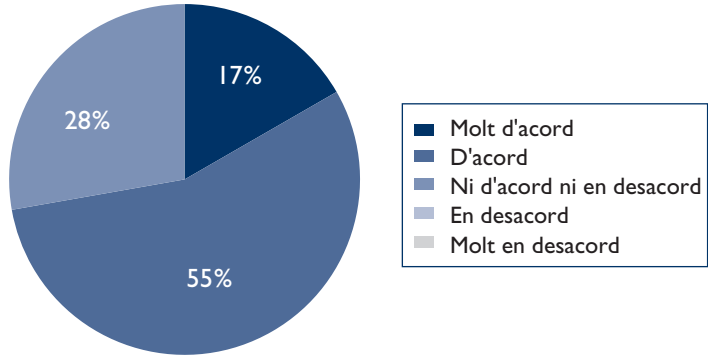

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 10. En general, els enquestats expressen postures favorables a la participació dels adults en l'alfabetització digital; un 27,8% no veu un vincle entre els cursos d'alfabetització i la relació entre els adults.

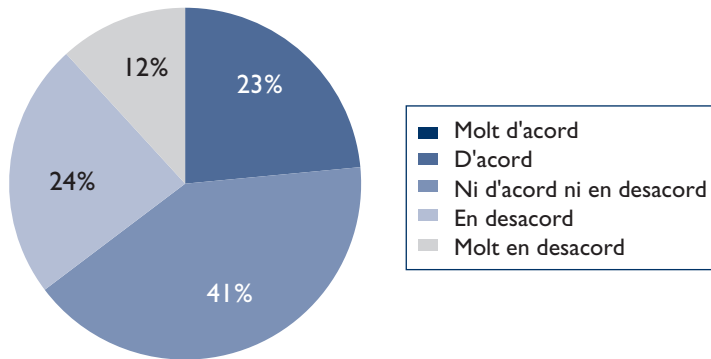
Gràfic 11. El 23,5% reconeix sentir-se menys sols si utilitza el xat; tanmateix, un percentatge igual (el 23,5%) pensa tot el contrari, i una suma equivalent a les anteriors proporcions no està ni d'acord ni en desacord amb el plantejament.

GRÀFIC 10: ELS CURSOS D'ALFABETITZACIÓ DIGITAL EM PERMETEN PARTICIPAR AMB PERSONES DE LA MEVA EDAT

Font: Elaboració pròpia.

GRÀFIC 11: EM SENTO MENYS SOL/A USANT EL XAT

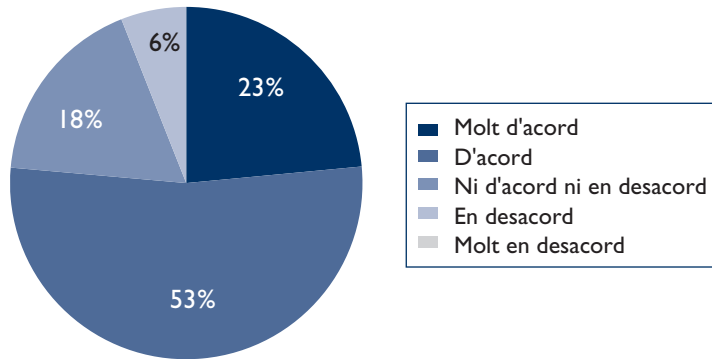

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 12. El 52,9% i el 23,5% dels enquestats utilitza el xat per parlar de temes que són del seu interès, mentre que només un 17,6% no està ni d'acord ni en desacord que l'ús sigui només per interès propi.

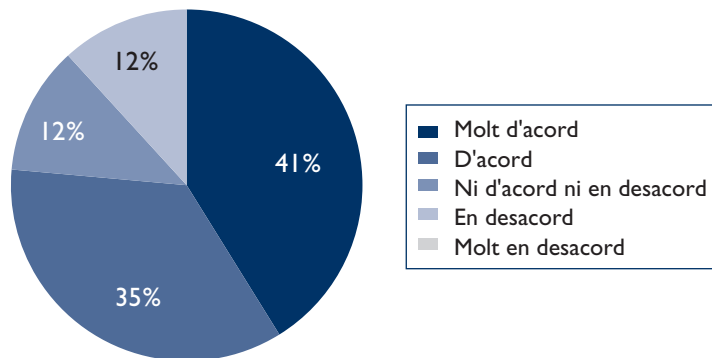
Gràfic 13. El gràfic ens aporta una realitat incontestable respecte del fet que més del 70% de la població enquestada ja realitza tràmits i consultes provisionals per internet.

GRÀFIC 12: ÚS EL XAT PER A PARLAR DE TEMES DEL MEU INTERÈS

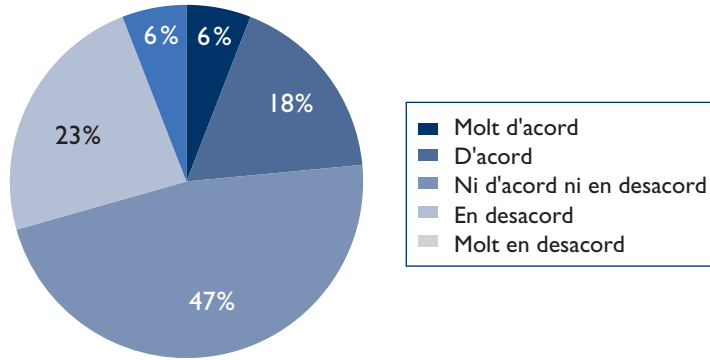
Font: Elaboració pròpia.

GRÀFIC 13: A TRAVÉS D'INTERNET REALITZO TRÀMITS I CONSULTES PROVISIONALS

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 14. Quan es plantegen accions de defensa dels drets dels adults grans a través d'internet, els enquestats majoritàriament expressen un desacord en aquest sentit, i no veuen una relació entre l'accés a internet i la defensa dels seus drets.

GRÀFIC 14: A TRAVÉS D'INTERNET M'HE INCORPORAT A LA DEFENSA DELS DRETS DE L'ADULT MAJOR

Font: Elaboració pròpia.

9. DISCUSSIÓ I CONCLUSIONS

A través de la interpretació qualitativa de les opinions lliurades pels adults grans entrevistats tant de forma oral com escrita, es pretén obtenir una lectura que permeti revelar la percepció que ells tenen respecte de la seva inclusió social a través de la participació en activitats com són els cursos d'alfabetització digital.

Hi ha en aquests discursos referències que denoten en els adults grans interès per aprendre i satisfacció per l'activitat realitzada, a més de la satisfacció personal que això implica. «Me siento realizada haciendo Trabajos que eran inalcanzables para mi nivel formativo» (Magdalena Sánchez).

Aquests adults evidencien la necessitat de relacionar-se i de compartir amb els seus iguals, i és a través d'aquesta activitat que alguns ho han pogut fer. La reafirmació com a persones útils i que desitgen ser reconegudes com a tals davant els seus éssers pròxims també s'expressa en els gràfics obtinguts de l'enquesta. L'avanç en el maneig de les TIC els permet acostar-se als seus sense temor de ser rebutjats per la seva ignorància en el tema de la tecnologia, i fins i tot els permet relacionar-se millor amb subjectes d'altres edats; l'autoestima es veu enfortida i es fan visibles davant els altres.

Cal tenir molt en compte que més del 80% s'inscriuria en un altre curs que tingués relació amb les TIC, la qual cosa permet endinsar-nos en l'objecte d'aquest TFG participatiu, que no és altre que trobar mètodes d'alfabetització digital per a adults. Així mateix, requereix interès especial el gràfic relatiu a l'ús del xat per parlar amb altres persones, en el qual el 75% dels enquestats estan a favor d'aquestes eines, cosa que cal tenir en compte com a mitjà vehiculador de les formacions digitals.

Determinar si hi ha relació entre nivells de competències d'alfabetització digital de l'adult, l'ús dels recursos informàtics i la percepció que tenen respecte de la seva necessitat d'inclusió social va ser l'objectiu general plantejat en aquesta recerca sota el model de TFG participatiu basat en la tècnica estructural de tipus qualitativa basada en entrevistes.

D'altra banda, de les entrevistes qualitatives realitzades amb docents de Ràdio ECCA i alumnes que han participat en cursos d'ESO i batxillerat i en avanços en competències digitals extraiem la conclusió que els adults necessiten eines formatives didàctiques i intuïtives per endinsar-se en el maneig dels competències digitals, ja que un dels factors que els convida a desistir de la participació de les TIC és la dificultat en l'assimilació de les eines de treball.

Pel que fa al primer plantejament obtingut de l'enquesta, certament l'anàlisi estadística de les dades presentades pel qüestionari va donar resposta a l'objectiu general plantejat, que era percebre la importància que l'adult gran dona al coneixement de les TIC, cosa que es va demostrar en les enquestes i en les entrevistes orals realitzades via telefònica.

Si bé és cert que l'anàlisi quantitativa va demostrar que els nivells d'aprenentatge dels adults grans enquestats no són tan baixos com s'esperava, tampoc els recursos informàtics, també vam poder comprovar que senten que els tenen en compte, que són visibles per a la societat i que tenen la possibilitat de crear xarxes d'amistat de companyonia, de compartir i de sentir-se valorats pel seu entorn i família.

És evident que a la llum dels resultats podríem dir amb propietat que els cursos d'alfabetització digital no compleixen els objectius en l'assoliment d'aprenentatge profund que permetin al subjecte ser un usuari que faci dels recursos informàtics eines de transformació d'hàbits, qualitat de vida, etc. No obstant això, sí que podem dir que aquest acostament a la tecnologia enforteix en l'adult gran el desig de continuar en la cerca de millors condicions a través de la formació en línia, la qual cosa obliga la societat a lliurar espais més grans per a aquests objectius i a plantejar-se accions dirigides a aquest grup d'acord amb les necessitats reals.

Aquest estudi ofereix informació que hauria de considerar-se en el moment de planificar activitats d'alfabetització digital, com, per exemple, l'accés que tenen a computadores, a internet, de tal forma que puguin iniciar-se en el món de la formació en línia. Els adults enquestats, coincidint amb el nivell educatiu general que ofereix Radio ECCA, requereixen fórmules intuïtives per poder accedir a les plataformes digitals sense gaire esforç.

Queda patent la dificultat que refereixen per iniciar estudis de graus superiors amb les habilitats que tenen adquirides en les TIC. L'ús intuïtiu de terminals telefònics i tauletes els ha obert a un món de connexió social a través d'internet, però els ha ressagat en l'ús més tecnològic de plataformes d'ensenyament més sofisticades, que necessiten el maneig d'un ordinador.

Fruit d'aquesta conclusió, aquest TFG participatiu amb l'entitat formadora Radio ECCA evidencia la possibilitat de desenvolupar una acció formativa destinada a dotar d'habilitats els adults que tenen interès a realitzar formacions superiors, com l'ESO, el batxillerat i carreres universitàries en línia.

Annex I. Taxes de participació i èxit de quatre formacions de maneig de les TIC a Radio ECCA

2016/2017		2017/2018	
El mundo en un clic		El mundo en un clic	
Matriculados	472	Matriculados	45
Preinscritos	1	Preinscritos	1
Presentados	355	Presentados	24
No presentados	116	No presentados	21
Aptos	340	Aptos	24
No Aptos	15	No Aptos	0
% Presentados/Matriculados	75,21 %	% Presentados/Matriculados	53,33 %
% Aptos/ Presentados	95,77 %	% Aptos/ Presentados	100,00 %
% Aptos/ Matriculados	72,03 %	% Aptos/ Matriculados	53,33 %
Web 2.0		Web 2.0	
Matriculados	316	Matriculados	558
Preinscritos	128	Preinscritos	118
Presentados	271	Presentados	486
No presentados	40	No presentados	64
Aptos	269	Aptos	475
No Aptos	2	No Aptos	11
% Presentados/Matriculados	85,76 %	% Presentados/Matriculados	87,10 %
% Aptos/ Presentados	99,26 %	% Aptos/ Presentados	97,74 %
% Aptos/ Matriculados	85,13 %	% Aptos/ Matriculados	85,13 %
Creando documentos con Word		Creando documentos con Word 200	
Matriculados	64	Matriculados	204
Preinscritos	0	Preinscritos	0
Presentados	45	Presentados	132
No presentados	19	No presentados	72
Aptos	44	Aptos	132
No Aptos	1	No Aptos	0
% Presentados/Matriculados	70,31 %	% Presentados/Matriculados	64,71 %
% Aptos/ Presentados	97,78 %	% Aptos/ Presentados	100,00 %
% Aptos/ Matriculados	68,75 %	% Aptos/ Matriculados	64,71 %

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Agudo, S., Pascual, M.A. i Fomboda, D. (2012). Usos de las herramientas digitales entre las personas mayores. *Comunicar*, 20(39), 193-201.

Alberich, T. (2007). Investigación-acción participativa y mapas sociales. Comprender participando: Benlloch. Disponible a: <http://comprenderparticipando.com/wp-content/uploads/2016/04/Tomas-Alberich-Nistal-Investigacion-accion-participativa.pdf>

Per tant, es tracta d'un enfocament metodològic adequat per entendre la realitat social des d'una perspectiva local, implicar la gent en processos comunitaris per mitjà de la reflexió i l'aprenentatge social, i definir de manera informada estratègies de millora (Alguacil et al., 2006).

Allen, W. (2016). Participatory action research provides for multiple benefits. Learning for Sustainability. Disponible a: <http://learningforsustainability.net/post/par/>

Ander-Egg, E. (2003, 4a ed.). Repensando la investigación-acción-participativa. Buenos Aires: Lumen Humanitas.

Barbero, M. (2003). *La educación desde la comunicación*. Bogotá: Norma.

Cerda, A. (2005). *Alfabetización digital en el adulto mayor ¿En el camino de la inclusión social?* [Tesi de pregrau]. Universidad de Chile.

CIMAS. (2009). *Metodologías participativas*. Madrid: Observatorio Internacional de Ciudadanía y Medio Ambiente Sostenible.

Flores, J. M. (2004). Internet ya es una realidad y la brecha digital, también. Mitos y realidades de internet en la sociedad. *A Distancia*, 22(1), 168-175.

García, F., Gértrudix, J., Durá, J. F., Gamonal, L. R. i Gálvez, M. C. (2011). Addenda: Otras aportaciones relacionadas con documentación informativa multimedia. *Cuaderno de Documentación Multimedia*, 22, 110-127. doi: 10.5209/rev_CDMU.2011.v22.38339

García, R. S. (2016). Adultos y mayores frente a las TIC: La competencia mediática de los inmigrantes digitales = Adults and Elders and their use of ICTs: Media Competence of Digital Immigrants. *Comunicar: Revista científica iberoamericana de comunicación y educación*, 49, 101.

Hernando, Á. i Philippi, A. (2013). El desarrollo de la competencia mediática en personas mayores: una brecha pendiente. *Chasqui*, 124, 11-18.

Licea de Arenas, J. i Arenas, R. (2009). Alfabetización tecnológica y digital de adultos mayores ¿Problema cultural o generacional? *Revista de Sistemas, Cibernética e Informática*, 6(1), 72-77.

Ordóñez, M. A., González, M., Balleteros Moscosio, M. A. (2013). Alfabetización digital desde la práctica: Una propuesta innovadora para el desarrollo de competencias digitales en adultos. A III *Jornadas de innovación docente. Innovación educativa: respuesta en tiempos de incertidumbre*. Sevilla: Universidad de Sevilla. Facultad de Ciencias de la Educación.

Pérez Gómez, Ángel I. (1999). "Comprender la enseñanza en la escuela. Modelos metodológicos de investigación educativa", en J. Gimeno y A. Pérez (coords.), *Comprender y transformar la enseñanza*, Madrid: Morata, pp. 115-136.

Prensky M. (2001). Nativos digitales, inmigrantes digitales. *Cuadernos SEK 2.0.*, 9(5), 1-23.

Ruiz-Mallén, I., Senabre, E. i Ribera, R. (2018). *Guia de metodologies participatives orientades a la seva implementació*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.

Sánchez, A. i Castro, D. (2013). Cerrando la brecha entre nativos e inmigrantes digitales a través de las competencias informáticas e informacionales. *Apertura. Revista de innovación educativa*, 5(2), 6-15.

Trigueros-Cervantes, C., Rivera-García E., Delgado-Peña, J. J. (2017). Las TIC y el alumno mayor en los programas universitarios para mayores desde la perspectiva del enseñante. *Revista Mexicana de Investigación Educativa*, 22(72), 273-293.